

кожного етапу постановки, впровадження та дії системи, з урахуванням особливостей господарської діяльності підприємств з виробництва мінеральних добрив. Зокрема, будуть досліджені такі питання, як: етап діагностики підприємства на предмет доцільності впровадження системи менеджменту на основі центрів прибутковості, управління витратами, доходами та фінансовими результатами центрів, розподіл відповідальності між центрами, впровадження системи бюджетування та її автоматизації на підприємствах з виробництва мінеральних добрив.

1. Абрамова І. *Правильное решение*// *Бухгалтер и компьютер*. – 2003. – № 10 (49). – С. 14–20.
2. Голубов Л. *Продукція, яка вкрай потрібна суспільству*// *Урядовий кур'єр*. – 2004. – № 94. – С. 7–11.
3. Гушина І.Е. *Бюджетирование в системе управленческого учета*// *Бухгалтерский учет*. – 2004. – № 19. – С. 50–55.
4. Журнал “Химия Украины”. – 2003–2005.
5. Керимов В.Э. *Управленческий учет: Учебник*. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Изд.-торг. корпорация “Дашков и Ко”, 2003. – 416 с.
6. Нападовська Л.В. *Управлінський облік: Підручник для студ. ВНЗ*. – К.: Книга, 2004. – 544 с.
7. Панасюк В.М. *Витрати виробництва: управлінський аспект*. – Тернопіль: Астон, 2005. – 288 с.
8. Скудар Г.М. *Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: Проблемы и решения*. – К.: Наук. думка, 1999. – 496 с.
9. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. *Бухгалтерський учет: управленческий аспект* / Пер. с англ.; Под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 416 с.

УДК 332.14

В.І. Захарченко, Д.А. Поліщук
ОНУ ім. І. Мечникова

ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПОДОЛАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВІДСТАВАННЯ РЕГІОНУ

© Захарченко В.І., Поліщук Д.А., 2007

Розроблено новий напрямок – економічна безпека території, який ґрунтується на концепції національної безпеки. Встановлено, що, з'ясувавши протиріччя та закономірності адаптації НТП та нововведень до умов сучасної технополітики, можливо розробляти та реалізувати економічний механізм подолання промислового відставання регіону.

A new direction in economical security of territory is elaborated which based on the Concept of national security. There is established that explanation contradictory and normality of STP and innovations about adaptation to conditions of modern techno politic will be makes possible a surmount region's industrial backwardness.

Постановка проблеми

Вивчення виробничої діяльності машинобудівних підприємств дало змогу, з одного боку, виявити причини зниження темпів випуску продукції машинобудівними підприємствами, а з іншого, зумовили необхідність вибору шляхів виходу з кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Узагальнення теоретичних положень, висвітлених в спеціальній літературі [1–3], дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі господарювання не вироблені концептуальні засади щодо кардинального виходу із кризи підприємств машинобудівного комплексу України.

Постановка цілей

Поліпшення господарської діяльності підприємств машинобудування можна домогтися робкою і реалізацією механізму подолання організаційно-економічного їх відставання. У ньому належно повинні бути враховані особливості господарської діяльності галузей і підприємств регіону, враховуючи загальнодержавну концепцію здійснюваних реформ.

Виклад основного матеріалу

Проведені дослідження [1, 3] з діагностики промислового відставання машинобудівних підприємств дали змогу, з одного боку, виявити вогнища “хвороби”, а з іншого, висунули проблему вибору шляху (шляхів) виходу з кризи. Такий вихід із кризи можна здійснити, насамперед, за допомогою розроблення і реалізації механізму подолання промислового відставання, який би враховував особливості регіону, взаємодоповнюючи загальну державну концепцію реформ, і сприяв би постійному й динамічному розвитку конкретного регіону.

Розроблення економічного механізму (ЕМ) подолання регіонального відставання повинно ґрунтуватись на таких принципах:

1. ЕМ має одночасно охоплювати:
 - за територіальною ознакою – області та райони, що входять до економічного району;
 - за функціональною ознакою – сфери життєдіяльності на територіях;
 - за галузевою ознакою – галузі комплексу в традиційному розумінні, а також сукупність підприємств (господарських суб'єктів), що випускають продукцію з однаковими або наближеними якісними показниками, яка спрямована на виконання тих самих функцій;
 - за блоками розроблення стратегій – управління, науково-технічну, промислову, інвестиційну політику, фінанси та кредитно-грошові стосунки.
2. Реформування промислової системи має бути перманентним і не перетворюватися в обвальний, що призводить до закриття підприємств і масового безробіття, спрямованим на збереження спеціалізації виробничого й науково-технічного потенціалу регіону за напрямками.
3. Наявність різноманітних техніко-економічних устроїв у кожній галузі, що спричинене загальним лімітуванням ресурсів, під час реформування потребує директивного державного регулювання, пов'язаного з “балансуванням” сукупної потреби стратегічних ресурсів (“переливання” мобільних ресурсів із прив'язуванням до економічної ефективності).
4. Основа концепції ЕМ полягає у використанні й розвитку регульованого внутрішнього потенціалу і зміні акценту від милітаризованого і “великовагового” виробництва до гнучкої спеціалізації із взаєморозвитком усіх сфер життєдіяльності з опорою на власні природні ресурси і людський потенціал.
5. Врахування територіальних особливостей промислового відставання зумовлене загальними тенденціями реструктуризації і сформованими територіальними диспропорціями в економічному районі.
6. Пожвавлення територіальної інвестиційної політики можливе тоді, коли реформування господарського комплексу району здійснюється в межах загальної реформи в Україні.
7. Відсутність керівного координаційного територіального органу змушує зробити акцент переважно на економічні принципи в реалізації ЕМ. ЕМ може і мусить працювати узгоджено з головною метою реформування в регіоні: мінімізація плати за реформи й укорінення часового інтервалу в досягненні результатів, спрямованих на перехід до нового стану (інноваційно-ефективної регіональної економіки) з одночасним створенням внутрішнього імунітету й зовнішньої захищеності від дестабілізаційних впливів, що, врешті-решт, забезпечить цивілізоване існування Людини і Середовища, існування для майбутніх поколінь.

Територіальна стратегія подолання промислового відставання охоплює такі блоки: науково-технічний, інвестиційний, промислова політика, кредитно-грошові відносини [2, с. 546].

У галузі збереження й розвитку **територіального** науково-технічного потенціалу, що спроможний забезпечити науково-технічну незалежність територій економічного району і вихід на сучасний технологічний рівень, треба:

- перебудувати фронт наукових досліджень, ґрунтуючись на пріоритетах державної науково-технічної політики й відкидаючи неефективні, малоперспективні й морально застарілі напрямки досліджень (пріоритети вибирають відповідно до завдань підвищення рівня економічної безпеки різних **територіальних** рівнів);
- створити сприятливий інвестиційний клімат із використанням різноманітних форм селективного недержавного стимулювання життєвого циклу нововведень і захистити вітчизняних виробників наукомісткої продукції;
- здійснити комплекс організаційних та економічних заходів: удосконалити інститут державних наукових центрів у межах державних програм з найперспективніших фундаментальних досліджень; із розвитку інжинірингових центрів у регіоні; зі створення й розвитку різноманітних форм наукової кооперації; із розвитку науково-технічної інфраструктури.

У галузі інвестиційної політики основним напрямком (не тільки щодо подолання промислового відставання) має стати формування сприятливого інвестиційного середовища й підвищення інвестиційної активності і правової захищеності господарських суб'єктів ринку (як іноземних, так і вітчизняних). Це можливо тільки за реалізації таких принципів:

- підвищення ролі неінфляційних джерел нагромаджень господарських суб'єктів ринку й розширене залучення заощаджень населення;
- надання самостійності учасникам на всьому циклі “наука – виробництво – споживання” на основі спільного (пайового) державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів;
- розміщення централізованих капкладень і державне фінансування нововведень на конкурсній основі з перенесенням центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування на кредитування на поворотній основі;
- здійснення обов'язкової незалежної експертизи (зокрема із залученням іноземних спеціалістів) інвестиційних проектів, особливо пов'язаних із формуванням міжвідомчих і міжрегіональних наукомістких виробничих комплексів і центрів наукових досліджень;
- створення мережі “поліосів” зростання, зон “новацій” та зон економічних експериментів;
- розвиток ризикового (венчурного) бізнесу;
- здійснення регіонального протекціонізму інвестування процесу “наука – виробництво – споживання”.

Основними напрямками зміцнення фінансової системи й кредитно-грошових відносин є: зменшення кількості податків і надання “податкових канікул” передусім господарським суб'єктам ринку, що здійснюють фундаментальні дослідження загалом у розробленні і впровадженні екологічно чистих технологій, зокрема:

- відмова від галузевого підходу під час передавання основних засобів та іншого майна підприємств протягом усього процесу “наука-виробництво-споживання” і продовження безподаткового режиму на всі безоплатні передачі за наявності рішення відповідних органів влади;
- цільове фінансування державних витрат і надання бюджетної допомоги науково-дослідним організаціям тільки відповідно до цільових проектів державними науково-дослідними програмами і програмами розвитку територій;
- звільнення від оподаткування технічної допомоги і передавання повноважень щодо звільнення від авансових проплат (щодо ПДВ і податку з прибутку) малих підприємств науки й наукового обслуговування на регіональний рівень;
- прийняття своєчасних заходів для захисту інтересів господарських суб'єктів ринку;
- створення регіональних фінансових резервів, призначених для стабілізації процесу “наука-виробництво-споживання”, спеціалізованих банків і регіональних фондів розвитку (зокрема фондів конверсії) та фондів субвенцій.

Промислова політика, у частині подолання промислового відставання, мусить враховувати особливості економічного району (модернізація екологічно несприятливого виробництва, що “димить”; значна питома вага ВПК, продукція якого не знаходить попиту, і виробництво, що різко знизило обсяги; сировинна спрямованість у структурі експортної складової ЗЕД територій; надмірна урбанізація, наявність малих моноспеціалізованих центрів (міст-“фантомів”), – і містити в собі такі напрями:

1. Реструктуризація промислового виробництва з метою наповнення ринку високоякісною продукцією, згортання неефективного (особливо екологічно неприпустимого) виробництва й переорієнтація потужностей ВПК, що звільняються, на цивільні потреби.
2. Модернізація виробничого апарату і всієї промислової інфраструктури на новій високо-ефективній базі.
3. Підвищення рівня природоохоронної діяльності й екологічної безпеки територій.
4. Підвищення конкурентоспроможності як самого технологічного складника виробництва, так і продукції, яку випускають.
5. Підвищення комплексності й глибини перероблення сировини, зниження енерго- і матеріало-місткості продукції.
6. Підвищення експортного потенціалу регіону.
7. Пріоритетний розвиток галузей споживчого і забезпечувального комплексу на основі вже створеного й створюваного науково-технічного потенціалу. Переорієнтація виробництва на вирішення першочергових проблем забезпечення продуктами харчування, житлом, товарами легкої промисловості, медикаментами тощо.

8. Диверсифікація виробництва (особливо переробного комплексу), що має вираження в багатопрофільній, багатогалузевій орієнтації господарських суб'єктів ринку на випуск конкретних видів продукції, яка задовольняє потреби людини.

9. Локалізація і нейтралізація наслідків трансформування промислового комплексу і конверсії оборонної промисловості.

10. Адаптація регіональної промислової політики до ринкових реформ як у регіоні, так і в Україні [4, с. 75–85].

Основні цілі промислового розвитку регіону мають взаємодоповнювати пріоритети загальної селективної стратегічної політики, до якої можна зарахувати:

- конверсію підприємств ВПК, орієнтацію на випуск ТНС й освоєння для цивільних потреб технологій подвійного призначення;

- енерго-, матеріало- і ресурсозбереження галузевих комплексів з акцентом на підвищення механо- й енергозабезпеченості агропромислового комплексу;

- пришвидшений розвиток галузей життєзабезпечення і збільшення частки споживчого сектора. До системи галузевих пріоритетів (стосовно подолання промислового відставання) входять:

- паливно-енергетичний комплекс: енергопостачання і розвиток нетрадиційних джерел теплопостачання;

- підвищення паливної безпеки регіону на основі розвитку системи енергозабезпечення (конденсаційні електростанції, ТЕЦ, атомна енергетика із замкненим ядерно-паливним циклом), реконструкція й технічне переоснащення наявних енергетичних потужностей;

- обмін електроенергією в межах територій;

- створення диверсифікованих територіально-виробничих структур енергетичних об'єктів за типами, видами палива і районами розміщення;

- хіміко-металургійний комплекс: підвищення якості продукції з доведенням до вищого ступеня готовності; підвищення коефіцієнта використання металу;

- створення матеріалів із наперед заданими властивостями;

- повніша утилізація й перероблення відходів виробництва за пришвидшеного впровадження природоохоронних заходів;

- перехід на біосферосумісні технології;

- перепрофільювання потужностей з виплавлення надміцного металу й виробництва спеціальних видів прокату для потреб ВПК на випуск економічних видів продукції для цивільного виробництва;

- машинобудування й металообробка: забезпечення потреби в сучасній техніці переробного комплексу, АПК, торгівлі, громадського харчування, медицини й охорони здоров'я; ліквідація наявної невідповідності технічного рівня розвитку між технологічно поєднаними галузями виробництва; здійснення переходу (відповідно до світових тенденцій) до нового технологічного устрою на основі розроблення і впровадження нововведень; закріплення на світових ринках товарів і послуг;

- агропромисловий комплекс: впровадження і розвиток технологічно ефективної переробки сільгосппродукції і харчової сировини; скорочення втрат і забезпечення випуску харчової продукції відповідно до встановлених норм споживання;

- будівельний комплекс: переведення будівництва на використання будівельно-технологічних модулів та елементів; відновлення виробничого потенціалу, форсований розвиток нових прогресивних матеріалів і конструкцій на основі високопродуктивних та економічних технологій;

- транспорт і зв'язок: розвиток технологічної бази транспортного комплексу; створення і розвиток транспортно-технологічних систем, що базуються на використанні нових технологічних засобів; комплексна автоматизація, й електронізація управління транспортними процесами і технічними засобами; впровадження наукомістких інформаційних технологій і засобів зв'язку.

Висновки

Враховуючи напрямки стратегії подолання технічного відставання, особливості територіальної науково-технічної, інвестиційної, промислової політики, фінансових і кредитно-грошових відносин сконцентровано можна подати в такому вигляді:

1. Багаторівневість блоків вироблення стратегії (у поєднанні територіального підходу із загальнодержавним).

2. Диференціювання стратегічних настанов залежно від рівня технічного відставання й перспектив розвитку продуктивних сил і типологій територій.
3. Переорієнтація НТП на переважне вирішення життєво-важливих проблем у регіоні з подальшим виходом на прогнозовані масштаби й структуру науково-технічного потенціалу.
4. Перехід від адміністративного управління у сфері науки й техніки до переважно економічно індикативного регулювання.
5. Перехід до множинності джерел фінансування науки й техніки та збереження цільової (адресної) орієнтації, особливо в період виходу із кризи, з постійним збільшенням питомої ваги місцевого (територіального) бюджету і позабюджетних фондів.
6. Розумне залучення іноземного капіталу для підтримки науки й розвитку територій на основі впровадження результатів НТП.
7. Пріоритетна підтримка науково-дослідних шкіл у регіоні, а також напрямів досліджень “проривного” характеру, необхідних для виконання та реалізації загальнодержавних і міжрегіональних програм.
8. Інтеграція академічної, галузевої та університетської науки в напрямі скорочення інвестиційного циклу, підвищення якісного рівня й конкурентоспроможності розробок.
9. Усунення монополізму окремих наукових шкіл, підтримка конкурсної системи в отриманні замовлення на дослідження за широкою гласністю і незалежної експертизи.

Перспективи подальших досліджень

В умовах динамічних трансформаційних процесів, які відбуваються в економіці України, надзвичайно важливим є проведення досліджень з метою вироблення загальнодержавної концепції, прискорення розвитку економіки країни на засадах науково-технічної політики, в основу якої повинно бути покладено ефективне використання наявного інноваційного потенціалу.

1. Вайсман В.А., Захарченко В.И., Молина Е.В. *Современная региональная экономика*. – Одесса: Наука и техника, 2004. – 160 с. 2. Запотоchnий І.В., Захарченко В.І. *Державне регулювання регіональної економіки*. – Харків: Одиссей, 2003. – 592 с. 3. Захарченко В.И. *Экономический механизм процесса нововведений*. – Одесса: ИРЭНТИТ, 1999. – 200 с. 4. Захарченко В.И., Меркулов Н.Н. *Инновационная система региона*. – Одесса: Наука и техника, 2005. – 116 с.

УДК 330.341.1

Т.Б. Ігнашкіна

Національна металургійна академія України

СУТНІСТЬ ТА МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНИХ УТВОРЕНЬ У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

© Ігнашкіна Т.Б., 2007

За результатами дослідження сутності різних моделей інноваційних структур та їхнього порівняльного аналізу в контексті сучасних світових тенденцій запропоновано для будь-яких інноваційних утворень замість терміну “науково-технічна зона” застосувати поняття “інноваційний кластер”. Описано власне бачення сутності останнього.

The essential point of different model of the innovative structure has been researched. The comparative analysis of the innovative structure that is based on the modern tendencies has been realized. The conception “Innovative Cluster” has been offered instead of the “Scientific-Technical Zone”. The author’s understanding of the conception “Innovative Cluster” has been proposed.

Постановка проблеми

У сучасних умовах економічне зростання будь-якої держави, підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку значною мірою залежить від того, наскільки активно та